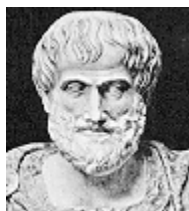

ADAMEC JIŘÍ
FILOSOFICKÝ SEMINÁŘ
KATEDRA TEORIE

SLOVANSKÝ ARCHETYP
OD SIBIŘE PO VELKOU MORAVU
Aplikace Jungovy psychologie

Jiří Adamec

Brno 2020

SLOVANSKÝ ARCHETYP
OD SIBIŘE PO VELKOU MORAVU
Aplikace Jungovy psychologie

Jiří Adamec

Brno 2020

© Adamec Jiří
Filosofický seminář – katedra teorie
ISBN 978-80-87234-85-3

*Tuto knížku věnuji svým přátelům,
Jarmile a Miroslavu Kovácsovým,
jejich srdcím a dobrému dílu,
v bílém, růžovém či rudém,
z Dolních Dunajovic
a Novosedel*

***V současné době nám žádná přítomnost není dost dobrá,
neboť neusilujeme o poznání vlastní minulosti***

O B S A H

Úvod

§1. Základní náhledy na problém slovanství v historickém kontextu.

§2. Od západo-sibiřské oblasti po východní Ural (neolithikum).

§3. Křížené motivy a kruhové fragmenty, výjimky z pravidel.

§4. Pravěké a starověké slovanství ukotvující vlastní „archetyp místa a sdílení“ pro naši přítomnost.

Závěr

Ú V O D

Mezi nekonečnými sibiřskými plošinami a územním svérázem Moravy se rozprostírá nejedno masívní pohoří, množství řek, odlišných pásem podnebí, kultur a lidských populací. Často drsné podnebí zavdávalo nutnost postarat se o vlastní živobytí nekompromisně. K tomu napomáhala rodová a kmenová soudržnost. Později se přidávalo náboženství se svými rituály, umění, „*totemické*“ zákonodárství, zvykové právo v rukou těch, kdo stáli v čele skupiny. Jedním z existenčních základů, kterým se neolitické společenství vyznačovalo, byly pohřební rituály, toto transcendování osobního bytí do onoho světa. Bohové dostávali absolutní moc a spekulace o jejich jsoucnu, jakož i činech nebo vlivu na lidskou společnost i jedince, byly stále víc a víc sycené jejich neomezenou vůlí. Stejně jako v oblasti jižního středomoří, také zde se náboženství vyvinulo *v respektu k člověka převyšující přírodě a posléze i celého kosmu*. Slovanství a jeho znaky, jejichž spojnicí je územní pásmo, podnebí, způsob obživy, nebo společenské uspořádání, specifická architektura, výzdoba užitkových předmětů a posléze i umění, které se oddělilo od předmětné výzdoby, bez potřeby praktického využití (estetizace), samo sebe definovalo jako kultovní společenství. Amulety, sošky, drobnosti, které měli ochraňovat nebo zasvěcovat, to všechno nachází archeolog na svých „pracovištích“, kde hlína a čas k nám byli alespoň natolik milostivými, že stačili zakonzervovat toliko fragmenty, které tuto dávnou historii lidstva nyní předkládají k „četbě“, úvaze, porovnání, nebo k pokusu o vysvětlení, případně poo-

pravení převládajícího pohledu na to, co se v názoru o minulosti chtělo jevit nepopíratelným. Budeme *propátrávat* prastará místa, která, díky těm, kdo svoji vědeckou námahu nechali prostoupit trpělivostí, nám nyní mohou nabídnout alespoň tolik, kolik si žádá přemýšlení o tom, zda tvrzení, že jsme výhradně v rukou západní tradice, je neotřesitelné, tedy, není-li to jen stilizace mající svůj původ více v chtění, nežli ve faktu samém. Neboť ***modernost není zbavená své minulosti, natož svého archetypu, ani náhodou.*** Naopak, současnost, tak jak je lidským duchem rozkolísaná, o to více po svém archetypu volá. Žijeme v době, která si žádá seberekonstruktci od samého prazákladu svého bytí. To, co nyní budeme v knize procházet, nechce být ve svém výsledku definitivní, ani dogmatické. Ale jak už bylo mnohokrát v dějinách prokázáno, re-vitalizovat vlastní existenci lze jen tehdy, pokud dojde k hlubokému zamyšlení a na to, co se jevílo být nepopěrné, je vržen stín pochybnosti, stran nového úhlu pohledu.

Jiří Adamec
o Vánocích 2019

§1. ZÁKLADNÍ NÁHLEDY NA PROBLÉM SLOVANSTVÍ V HISTORICKÉM KONTEXTU

Zvířecí síla, příslušnost k obdělávané půdě, rodinné a rodové závazky, povinnost postarat se, hrdost ke skupině a určení místa v ní, prožívání světa svého okolí, zemědělství, rybolov, střídání ročních období, rituály, „duchové“ hor, řek a všech živlů, náboženství, šamanství, výzdoba, hledání slov a vědění, výchova, párové nebo více-četné soužití, erotika, humor, vaření, život, nemoc, uzdravení, umírání, smrt, nuda a nic neděláním, hry, zákony a mravnost, architektura, zápas, boj, válka, lov, oslavy, zbraně, keramika, kresba, vyrývání, vtlačování, opracování, látky, kůže, ošacení, oheň a dřevo, spánek a sny, dětství, dospělost, stáří, vystupování, subjektivní obraz bytí, sebereflexe, Měsíc, Slunce, hvězdy, nebe...

V čem je tedy rozdíl oproti kulturám Západu? Je to zejména časový posun. Slovanství jako takové se zrodilo na přelomu čtvrtého a třetího století před naším letopočtem. Fragmenty osídlování však sahají na těchže území do přibližně druhé poloviny doby neolitické, tj asi do čtvrtého tisíciletí, před naším letopočtem. Tam, kde se národy poblíž středomoří v téže době ocitaly již v rozvinutých systémech, naopak slovanství na severu teprve zakládalo sebe sama. Dále, počáteční nepřehlednost zhoršuje nadto fakt krátkodobosti existence mnoha etnik, pro která je často zvolen umělý název, z důvodu snadnějšího odlišení, neboť archeologicky, či antropologicky je jakoby nemožné určit širší příbuzenský vztah na jakékoliv úrovni jejich fungování. Přesto se od nejstarších dob zachoval ne-

malý počet národů, které svým archeologickým, antropologickým a etnickým výrazem spadají pod společný název: **Slované**.

Naším úkolem bude stopovat společné znaky na kterých je slovanství neseno, a to v duchu Jungových, morálně přetrvávajících významů jako hodnot, tedy **archetypů**, a to v pravém smyslu toho slova. Závdavkem nám mohou být dva archetypy: první, matka (žena), tato tvůrkyně života, ochránkyně „domácnosti“; druhým archetypem je potom pro slovanství typický hrdina (bojovník), ochránce národa. Z archetypu matky (Venuše) povstala vnitřní síla – první abstraktum a vedle ní síla vnější, která určila bojovníka (hrdinu) k ochraně před okolitým světem. Mnoho se na první pohled od západních archetypů stejného morálního obsahu neliší. **Přesto však mají slovanské archetypy matky a hrdiny jednu, ryze svoji vlastnost: nemají totiž nic společného se světem bohů.** Žádný Olymp, žádné polobožské odysseovské nápomoci k vykonání úkolu v mytologicky vybájeném příběhu. Naopak, jsou to ryze pozemské archetypy, které se zrodily ze suroviny země, podnebí, práce, odříkání a bolesti - na cestě životními útrapami.

Samozřejmě, budeme po celou dobu narážet na odvěký antropologicko archeologický problém jakým je vlastní periodisace, časová osa výskytu, popřípadě návaznosti jednotlivých etnik a kultur, stejně jako jejich vznik a trvání, prolínání, osamostatňování a zánik. Konečně o to v samé podstatě zmíněným oborům vlastně běží: poskytnout co nejpřesnější informace tohoto druhu a vyjasnit historickou určitost zkouma-

ného tématu. Nebude tedy možné, oné dějinné ose se vyhýbat, naopak, bude to „spojenec“, neboť slovanství má výsadní právo na svůj dějinný rozměr, odlišný od vývoje okolního světa, na svoji určitost v řádu kultur a tím i na své vlastní sebevědomí archetypálního základu.

Termínem archetyp máme zpravidla na mysli, společně s Jungem: *tradiční morální závazek, zvykovou hodnotu, s vlastní kulturní historií propojené významy příkazů, podle kterých se chováme a posuzujeme chování druhých, nebo podle kterých nevědomě utváříme svá rozhodování, či osobní vztahy.* Do všech těchto oblastí spojených s archetypem spadá ještě prožitková sféra a sféra personální. Archetyp je tedy vlastně „postava“, která jedná nějakým konkrétním způsobem, ale sama sebe, jako zdroj konfliktů není schopna rozpoznávat. Proč konfliktů? Protože archetyp není vyjadřován zpravidla ve shodě se situacemi, ale je na úkor těchto situací prosazován. Archetyp je tedy nejbližší Freudovu systému tzv. *Ono*, neboli oblasti *nevědomí*. Z tohoto nevědomí se archetyp prosazuje směrem k *Nad-Já*, coby morálce, ale stejně tak k *Já*, coby sebeobhajující (vysvětlující, sebeinterpretující) racionalisace (za každou cenu domáhající se potřeby pochopení ze strany kohokoli, kdo se nachází v přijatelné blízkosti, aniž by takové snaze předcházela potřeba důvěry). Archetypy vznikly kulturním vývojem. Jsou výsledkem přemýšlení člověka o hodnotě sebe sama a o projekcích těchto hodnot směrem k lidem a světu ve svém okolí. Personifikace hodnotového systému má svůj zdroj v sociální psychologii a antropologii, v rolích, udržo-

vaných v tisíciletých kulturách, které byly určeny zpravidla biologickým postavením člověka v takovém společenství, nebo měněny podle ideového vývoje, jenž poukazoval na vyšší stupeň intelektu a potřebu reformy, podle nových představ sociálního uspořádání. Zde všude pracujeme s nějakou mírou zvykových norem a jejich potvrzování v personifikovaných základech (mytologie, náboženství, filosofie).

Nějakou, i když velice obecnou míru archetypálního výrazu můžeme použít i tam, kde bychom chtěli vymezit tímto způsobem něco, jako povahopis národů: Řekové – národ věčně hledající sebe sama; Římané – expansivní národ hrdých válečníků; Keltové – národ postavený na rodině, kmenové a pokrevní příbuznosti; Germáni – národ zakládající si na majetku a moci; Frankové – národ vystavěný na dědičných principech vlády; a konečně Slované – národy s potřebou sdílení místa a hodnot. Nelze s jistotou říci, že by Slované byli mírumilovnější víc než jiné národy, nic méně, jejich aktivní podíl na světových bitevních polích je nepoměrně menší a není to jen kratší dobou trvání jejich existence mezi ostatními kulturami; je to zejména tím, že jednoduše Slované neměli potřebu válek v takovém množství jako národy žijící na Západě. Od Sibiře po oblast Velké Moravy totiž obývali tak rozlehlá území, že nebylo nutné o nějaký ten kousek místa bojovat se zbraní v ruce.

Z výše uvedeného jakoby se jevilo, že slovanství ve skutečnosti žádný archetyp nenese. Co je to za povahopis, který říká pouze tolik, že Slované měli za klíčový pouze jediný zájem, a to *sdílení místa a hodnot*? Copak to je nějaký archetyp? Ano,

archetypem se stává cokoliv, co je ve vzájemném duchovním nastavení dané společnosti kritériem jejího hodnocení, kritériem směřování, kritériem nastavení subjektivně utvářeného výchozího bodu v sebeurčení, horizontem, ideálem vůbec. Co je potom v předmětu každodenního života, jestliže se tento: **archetyp sdílení místa a hodnot** má prolínat s průběhem dne? Je to: *klidná práce, klidné zamyšlení, klidný přístup k bližnímu, obdarování, poskytování pomoci, sociálně prohloubené cítění a všeobecný zájem na utváření lidského dobra.*

Jak tedy vidíme, není obsahová náplň slovanského archetypu vůbec špatnou perspektivou. Má mnoho aspektů, které jiné kultury postrádají: jako je například *nevměšování*. Kromě toho, aby se onen archetyp mohl archetypem stát, není pak už jen součástí každodenního života, není pouze sociálním výrazem, ale stejně tak je vnitřním nastavením jednotlivce, který tuto osobní filosofii je schopen povýšit transcendentujícím způsobem. Kolektivní zájem orientovat se podle těchto subjektivně, i když vzájemně sdílených hodnot, nechává později vznikat cestu k náboženství, ke svému ryze specifickému spirituálnímu přístupu k realitě, jako takové. Za všechny pak uvedme zejména matriarchální důraz *pravěku Moravy* a jeho zoosobnění ve známé sošce *Věstonické Venuše*. Nejde tu pouze o ženu, jde tu o rodičku života, o duchovní a spirituální výraz chápání smyslu bytí. Tedy: klidné zaujetí místa, jeho naplňování životem obyvatel a posilováním hodnot vzájemností, rozvojem rodin, mužů lovců a stavitelů obydlí, žen matek a ochránkyň dětí. Tento klidný vývoj však není žádnou nudou,

neboť klidný značí stejně tak pracovitý, soustředěný na své cíle a tím i rozvoj intelektu, či rozvoj toho, co se stalo předmětem zájmu, jako je objevování světa svého okolí, v takto zůstavené sebezkušenosti s ním. *Archetyp zaujetí místa a hodnot* je obsahově plný. Není to žádný prázdný princip. Je v této své plnosti zahlédnut zejména tím, co si budeme popisovat v souvislosti s každodenní pracovitostí, která musela odolávat nárokům, často drsného podnebí a nesmlouvavosti osudových ran, které přicházely ze strany nemocí, nebo z jiných důvodů, nedovolujících i po dlouhá období onoho svého místa a klidu dosáhnout. Avšak, jak už víme, *kultury vznikají ze zápasů o sebeurčení*.

§2. OD ZÁPADO-SIBIŘSKÉ OBLASTI PO VÝCHODNÍ URAL (NEOLITHIKUM)

Patrně v současné době největší studie o raných národech Eurasie, od německého badatele *Hermannu Parzingeru* (*Die Frühen Völker Eurasiens (Vom neolithikum bis zum Mittelalter)*, München 2011 (2. Auflage, 1043 stran s vyčerpávajícím archeologicko obrazovým materiálem) informuje mj. o výrobě nástrojů denní potřeby, užitém umění a osidlování v podrobnostech, které můžeme pro naše téma bezpečně využít. To, co zaujme pozorovatele oněch předmětů (pazourky, nádoby) je předně jejich detailní propracovanost. Téměř jsme náchylní hovořit o dokonalém technickém myšlení těchto pozdně pravěkých mistrů. Proč nás má zaujmout právě tento moment,

jinak běžný a také v jiných oblastech Evropy, onen druh činnosti; čím se liší od ostatních?

Jednotlové části kamenných nástrojů vynikají zejména, až „strojovou“ přesností zásahů, kterými jsou opracovány (viz *Parzinger, c. d., str. 45*). Důslednost jednotlivých tahů, které jsou od začátku, až do konce viditelně promyšleny tak, že žádný zásah obdělávaného místa není víc než právě tento moment opracování, dokazuje nejen zručnost, ale i rychlost a tím i potřebu vyráběného množství. Co nám tento fakt sděluje dál. Velká spotřeba pazourků vyplývá z úrodného kraje. Lov a další oblasti života si vynucovaly technické nároky, jeho zvládnutí, blahobyt se násobil ještě větším zájmem po činnostech, jež by dopřávaly klidného žití, sebeidentifikací v aktivním tvůrčím seberozvoji. Jakmile se tento moment bytí stane samozřejmým, může nastat obrat k sobě samému. V tomto případě se takový obrat děje v zájmu po ukládání, hromadění, tedy cestou jistoty budoucího. Nádoby se stávají nositelkami této budoucnosti, země jejich útočištěm, kameny jejich jistotou, neboť pod nimi se otevíral prostor minulosti, pakliže se v návratu k obsahu dosáhlo nejnutenějšího, jako bylo zahnutí hladu a přežití např. nepřízně počasí z ročního období. Organizovanost života se tak odrážela v pochopení smyslu přesnosti nejen opracováním kamenných nástrojů, ale stejně tak v prvotní keramice. Podpisem bylo značení po stranách nádob. Každá rodina měla své prvky podpisu. Hojnost elementárního ornamentu, se z prvotních podpisů postupně přelévá do dalších abstrakcí, které se nakonec stanou *okrasou věci*, jejím

zdobením, estetickým prvkem jako takovým. Tak, jak jsou zprvu jednotlivými tahy, nárazy či vrýváním vytvářeny systematicky nástroje denní potřeby, stejně tak se v jemné motorice odráží i prozatímní schopnost dávat věcem jejich ornament. To, na co je ruka zvyklá během tisícileté práce, to se potom odráží i tam, kde chce zaběhnuté koleje opustit, aby se projevila svobodnější duch, nespoutaný toliko potřebou, ale nasáklý novým prvkem, prvkem pouhého zájmu, zkusit takovou dovednost využít i jinak, jako je třeba jen radost ze změny, radost z tvaru, který sám sebe manifestuje bez praktického účelu, tedy jen k potěšení ducha. Tečky, čáry, úběžníky, vlnovky, překrývané linie, toto vše jako geometrizace tvarů při zdobení jednotlivých nádob zřetelně odkazuje k vnímavosti ducha tohoto světa svého okolí. Stromy a jejich stíny, řeky a jejich proměny, kopce a hory v *nekonečném tvarosloví*, překrývající jeden druhého, stejně jako nebe a země, jejichž spojnicí bylo vždy mnoho-barevné a mnoho-významové Slunce, tak tyto vlivy ponechaly neolitickému člověku odkaz jistoty, pozemskosti a vášně pro život. Stojíme na samém prahu slovanství. Nacházíme se v jeho podstatě, tedy v jeho pozemskosti a nic více. *Myšlení*, které bylo nutností pro zacházení s nástroji, aby prostý den neupadl do hladu a nečinnosti, tak v těchto momentech bytí *nachází rovněž samo sebe*. Zrod *Jáského principu* se utvrzuje v opakujících se činnostech stejného typu. Ničemu nevádí, že se tak děje po dalších kolik staletí. Výsledek je ovšem ohromující. Nebe a země se stávají hlavním pilířem života v každodennosti a nikoliv nějakou vy-

myšlenou bájí. Mezi opracovaným pazourkem a ozdobenou nádobou je rozdíl pouze v jejich užití. Pazourek řeže nebo pomáhá vydělávat kůži. Nádobu pojímá zhotovené dílo tímto kouskem kamene. A výsledek? Život v komunitě, jistota sebe i toho druhého. **Archetyp sdílení**. A pokud popustíme uzdu fantasmii, možná i prvotní náznaky soutěživosti v dovednostech. *Jáský princip a princip reality* se stali nejtěsněji souvisejícími entitami bytí. K jakému principu má vlastně dojít, žije-li člověk daleko od moře, na nekonečné planině, než-li je dosahování k sobě samému z okrsku místa, kde se právě nachází? Možná jinde (zejména v oblasti středomoří), byli už mnohem dále, ale co na tom. Tady, v dálavách Sibiře je prozatím civilizace v plenkách, ale v zábalech přírody, která se stala matkou všech. V regionech východního Uralu však můžeme výsadní posun nahlížet. Zdobnost už není na nádobách výsadou podpisu z abstraktní linie, ale konkrétním přírodním výjevem a dokonce s prvky příběhovosti (*Parzinger, str. 50, vyobrazení nádoby č. 5*). Geometrizační střídá cosi konkrétního, pragmatický duch se ohlašuje nesmlouvavě vzhledem k nárokům situace, myšlení se hlásí o slovo z pozice cílevědomosti. Nic nemá zůstat takové jaké je. Vše je dílem subjektu. A ten, se začíná projevovat zápasem o vlastní svobodu. Různost musí být respektována, jednotlivost se smí prosazovat.

Podle *Parzinger* (*c. d., str. 40 an*) osidlovaná oblast zahrnuje území od Uralu po západní Sibiř následujícími slovan-skými, archeologickými nalezišti: *Tašbulatovo (uralská oblast), Poludenka, Čestyj jag, Barsova Gora, Jekaterinka, Kiprino,*

Kuznek-Altaj, Serovo, Bel'kači, Budulan, Gromatucha, Malyševo, Zajsanovka (sibiřská oblast), Atbasar, Kel'teminar, Sazagan. Zřetelně se zde „slovanský prostor“ dotýká nejsevernější a nejjižnější části současného *Ruska*. Přesto je viditelná shoda ve způsobech opracování nástrojů denní potřeby, stejně jako keramiky i s její zdobností, jak jsme se o dané situaci zmínili výše. Přes rozsáhlost území, které dává jasně na srozuměnou, že se jednotlivá, zejména západní a východní společenství neměla téměř šanci setkat, sledujeme nápadnost shody v přístupech k práci na jednotlivých momentech svého každodenního života. **Archetyp sdílení** zde dosahuje svého prvního vrcholu. Je definován právě v oné rukodělnosti *vkládané* do keramiky.

Zpočátku je sdíleným momentem příroda a její síla růstu, rozvoje a uchování. Nádoba pojímá prostor a očekávání toho, co ji bude naplňovat (viz, parafráze *Heideggerova* pojednání „*Věc*“). V nádobě, jako je např. džbán, dlí součtveří jistoty: země, která vydává život, rostliny, která dává plody jež jsou výsledkem působení země a nebe (Slunce), vláhý a větru. Nádoba tedy sjednocuje jak toto součtveří, stejně jako toho, kdo je jejím tvůrcem. V osamění tvůrce nádoby je rovněž vztah k těm, kdo se budou spolupodílet na jejím vyprazdňování. A budou to ti, kdož sdílí místo a vzájemnost bytí.

Jednoduchým porovnáním výzdoby keramiky mezi *tašbulatskou* východo-uralskou kulturou a *poludenskou* kulturou stejné oblasti můžeme jednoduše konstatovat, že se jedná o dva rozdílné racionální i technické způsoby ztvárňování, byť

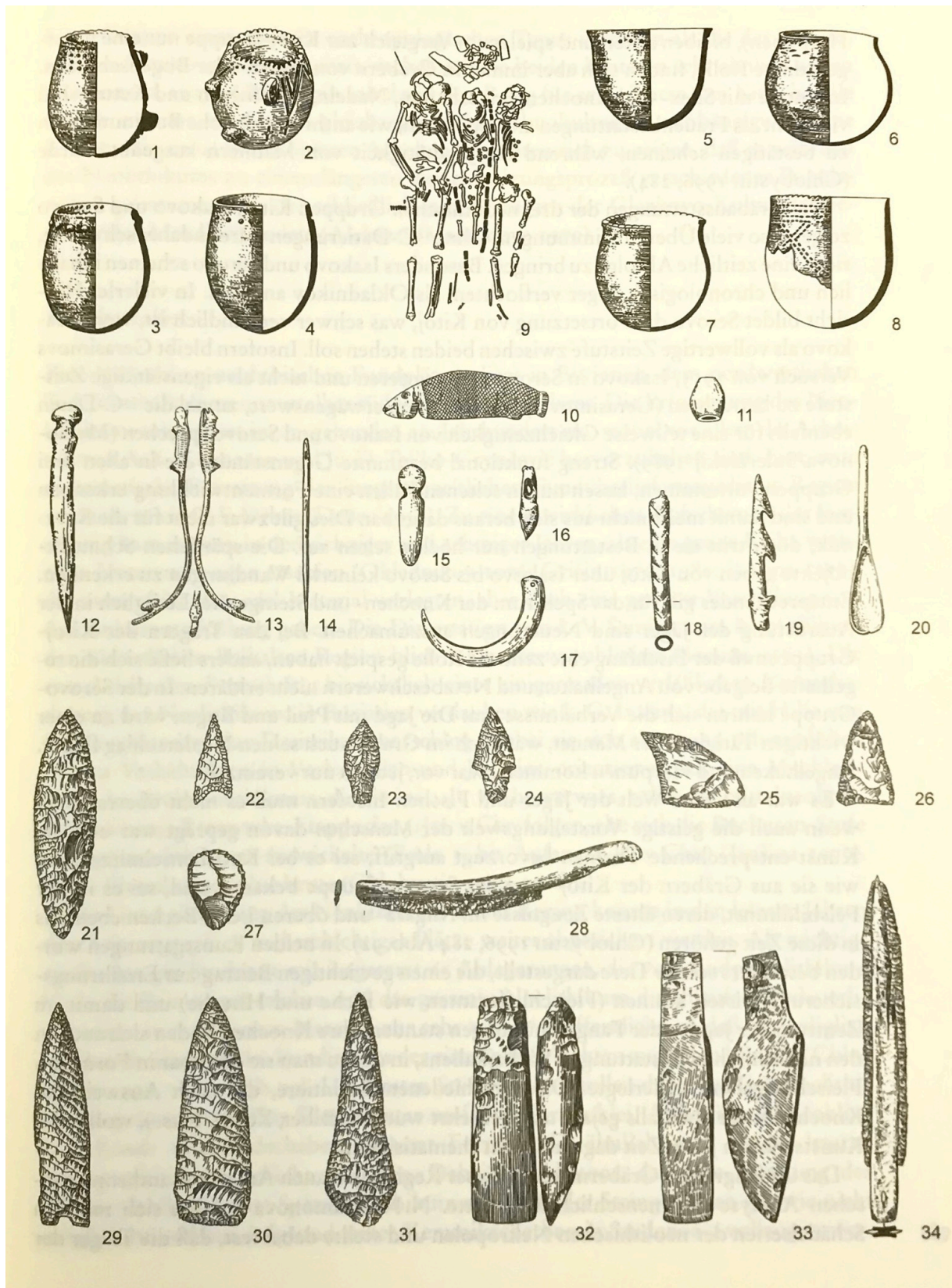
vznikaly téměř identicky se překrývající v jednom časovém období (*Parzinger, c. d., str. 45-54*). Zatím, co tašbulatská kultura se prezentuje jednoduchým vrýváním, či vtiskováním (tečkováním) kombinovaným do geometrických tvarů, poludenská kultura již využívá „kreslených linií“ k vyjádření abstraktních modelů obrazů jako celků. Subjekt tedy zřetelně poskočil od konkrétní vize každodennosti k abstraktní vizi budoucnosti. Tento rozdíl můžeme ostatně zaznamenat rovněž v souvislosti s pohřebním rituálem, který lze „čist“ z uspořádání míst posledního odpočinku, stejně jako z přikládaných darů, nacházených v jednotlivých hrobech. To, co je oproti západním kulturám středomoří citelně v rozdílu, ke kulturám východních Slovanů je předně fakt, že se s přiloženými dary zesnulým setkáváme téměř vždy, tedy nikoliv jen ve vztahu k těm, kdo měli vyšší společenské, nebo rodové postavení (*viz, c. d., str. 86 an*).

Moment, který jsme právě uvedli značně napomáhá tomu, domnívat se, nebo dokonce brát jako fakt, užší sociálně rodovou provázanost v rámci vnitřního života jednotlivých slovanských společenství. **Archetyp sdílení** zde dostává opět další podporu vázanou k našemu tématu, které zde chceme prezentovat. Archeologická naleziště v oblasti *Serovo* (rodové, před-bajkalské skupiny etnik, které se na krátkou dobu usídlovaly v místech na severu Ruska) ukazují na to, že lidé tehdejší doby už do jednotlivých hrobů ukládali rovněž „amulety“ v podobě vyřezávaných ryb s velmi jemnou šupinovou ornamentalistikou. Rovněž tímto získáváme poznatek o tom, že si

už v neolitu mnohá společenství „*východních Slovanů*“ uvědomovala smrt jako časově neohraňovanou skutečnost. Kromě uvedených „*rybích amuletů*“ totiž bylo zemřelým poskytováno „*pohodlí*“ odchodu z tohoto světa i v tom ohledu, že do jejich hrobů byly ukládány nástroje k rybolovu a opracování případného úlovku potřebným náčiním. V *předbajkalské* archeologické oblasti *Kitoj* (c. d., str. 83) je v pohřebním rituálu zaznamenán rovněž patrně první abstrakt svého druhu – soška neidentifikovatelného původu, s největší pravděpodobností amulet s náboženským významem. Pokud porovnáme opět oba fragmenty, tedy rybu a nástroje k rybolovu, se soškami, a nebo vyřezávané hlavy (menších rozměrů), které byly v hrobech zemřelých z doby neolitu u Slovanů nacházeny, utvrzuje nás to o dvou úhlech pohledu. Jednak *o zemitosti přístupu k realitě života a smrti* na jedné straně a na druhé *o významu subjektu, jenž se domáhal pochopit hranice života a smrti počínajícím náboženským cítěním*. Nelze však jít příliš za tuto mez a hovořit o nějakém propracovaném systému. Sošky s lidskou tematikou mohly stejně tak představovat sebezpodobování pozůstalým a jejich vkládání do hrobu mohlo mít za úkol: *sebe sama učinit součástí takto nahlížené věčnosti*. Vzhledem k tomu, že neexistují písemné doklady, patrně se mnohé takto získané informace nedostanou k jejich faktickému ověření. Konečně, i to je jedna z krás moderní archeologie a antropologie, že nám ponechává jistý díl prostoru k uplatnění představivosti. I tak se zde více přibližujeme opět k tématu ***archetypu sdílení***, což ve srovnání s předešlými zjiště-

ními rovněž lépe odpovídá nastoupenému tvrzení, aniž bychom spekulovali, více než je vhodné, o daných závěrech a tím tak poškozovali průběh popisu, jeho otáčením k vlastnímu prospěchu.

V *jakutské oblasti* východní Sibiře v mladším období jsou viditelné posuny na opracování nástrojů směrem k důmyslnější technické proporcionalitě. Dřívější hladké povrchy střídají jejich strukturovanější nástupci, umožňující více způsobů uchopů. To je potom znát na celkovém zvládnutí zhotovovaných předmětů. Zjevně se tak stáváme svědky vývoje inteligence. V této souvislosti určitě zaujme „kruhový nůž“ přisuzovaný *čindantské kultuře z transbajkalské oblasti* (viz, c. d. str. 92). Uvážíme-li, že neolitické období zahrnuje přibližně dobu mezi 5000 až 4000 lety, je potom zřejmé, že sama podstata vývoje myšlení se začíná zrychlovat. Technické prostředky stejně jako organisovanost společenského a kulturního života doznávají zásadních změn. Organisovanost v tomto ohledu znamená život jako řád, jeho postupné vyzvedávání pro samo vědomí důležitosti, existovat způsobem lepšího porozumění bytí. Organisovanost tohoto druhu rovněž představuje i to, že se na takovém životě uvnitř skupiny podílí všichni. Například domy jsou stavěny delší, aby se do nich vešel maximální počet obyvatel, zpočátku rodina, později všichni, kdo mají tvořit její příbuzenskou součást. Tento sociální prvek posílil právě onen *moment sdílení místa a hodnot*. Kromě toho u *budulanské kultury* zaznamenává moderní archeologie další posun, který spočívá v propracovanější estetizaci keramiky.

Východo-sibiřský neolit

Jak tato okolnost souvisí s posílením rodové soudržnosti v rámci popisovaného způsobu bydlení? Jednak vytvořením sociálně silné rodové buňky vzniká v úhrnu myšlení více jistoty (sebevědomí) pro samo chápání osobně existenciálních významů (soudržnost, ochrana) a za druhé – v kontaktu s fantasijní tematikou přichází více odvahy, projektovat do „věci“ vlastní záměr, toto vědomí sebereflexe, věrněji odrážející realitu sebe sama směrem ke světu svého okolí. Neolitikum a počátky slovanství tedy nejsou pouze o zemědělství, stavbě obydlí, ekonomice, výrobních prostředcích a dalších dovednostech, ale stejně tak o reálném vztahu k bezprostřední přítomnosti a v jemných náznacích autonomně utvářené zpětné vazby k ní. O jakou estetiku se tedy jedná? Zajímavým se v této souvislosti ukazuje střídání přírodních motivů s motivy abstraktními na jednom vyráběném předmětu. Typické zejména v případě jedné hliněné nádoby, kde můžeme vidět znázornění vody, břehu a pohoří, za současně vytvořeného motivu na protilehlé straně, který je poskládán z množství pouze abstraktně vedených čar, bez konkrétní potřeby zobrazovat reálný objekt nebo událost (*budulanská kultura, transbajkalská oblast; c. d., str. 94, obr. 5 a 6*).

Postupné ztvárňování reality a fantasmie na jednom vyráběném keramickém fragmentu, také ukazuje na moment, který můžeme sledovat až do současnosti: člověk žije dvěma i více úrovněmi myšlení (vědomí). Na jedné straně tím myšlením (vědomím), které se věrně opírá o samu skutečnost, již je zapotřebí vyhovět ryze praktickými účely, na straně druhé svým

vlastním chápáním reality, kterou to, co je přirozeně své, doplňuje a promítá ze sebe sama, v úhrnu abstraktních sebeurčení, čímž těmto věcem, existujícím o své vlastní přirozenosti, vtiskuje svůj jediněčný, *osobně-individuační* ráz. Popisujeme zde tedy jemnost jednoho nově se utvářejícího vývoje myšlení, jeden nově se utvářející faktor rozvoje člověka. Popisujeme, tedy zrod archetypu, jenž se dalším vývojem civilizace bude chtít domáhat sebeprosazování, a tím jest, uznání sebe sama z úhrnu tvorby, která se má za to, že je hodna povšimnutí, že je hodna respektu, že je hodna vyvíšení, stejně jako pochvala za ulovení jistého množství zvěře. Tento archetyp šířeji ukládané sociální akceptace, daného jedince, není potom nic jiného, než **archetyp hrdiny**. Tímto *hrdinou* už proto přestává být pouze úspěšný, silný a obratný lovec, nebo vedoucí skupiny, staršina, či matriarchální polobohyně tlupy, tímto *hrdinou* se začíná stávat rovněž člověk, který ve ztvárňovaných proporcích keramiky, či jiném druhu zpodobování, nastiňuje takové myšlenkové pochody, které se samy o sobě stávají „obdivu hodnými“, a to, až k samé podstatě tohoto „obdivu“, tj. k samým hranicím vyjímčnosti, vzhledem ke svému tvůrci, tomuto *vyčleněnému jedinci*. Mezi praktickým životem a jeho potřebami na jedné straně, se zrodil zájem po tom, vést i život ne toliko praktickým, když zejména dané společenství vzhledem k místu a hodnotám a celkovým zázemím, mohlo poskytnout dostatek času na klidné rozvíjení myšlenek, rozjímání sahajícímu, až k filosofickému tázání po tom, *co jest to, co člověka obklopuje, jak pochopit více jsoucnost z něj sa-*

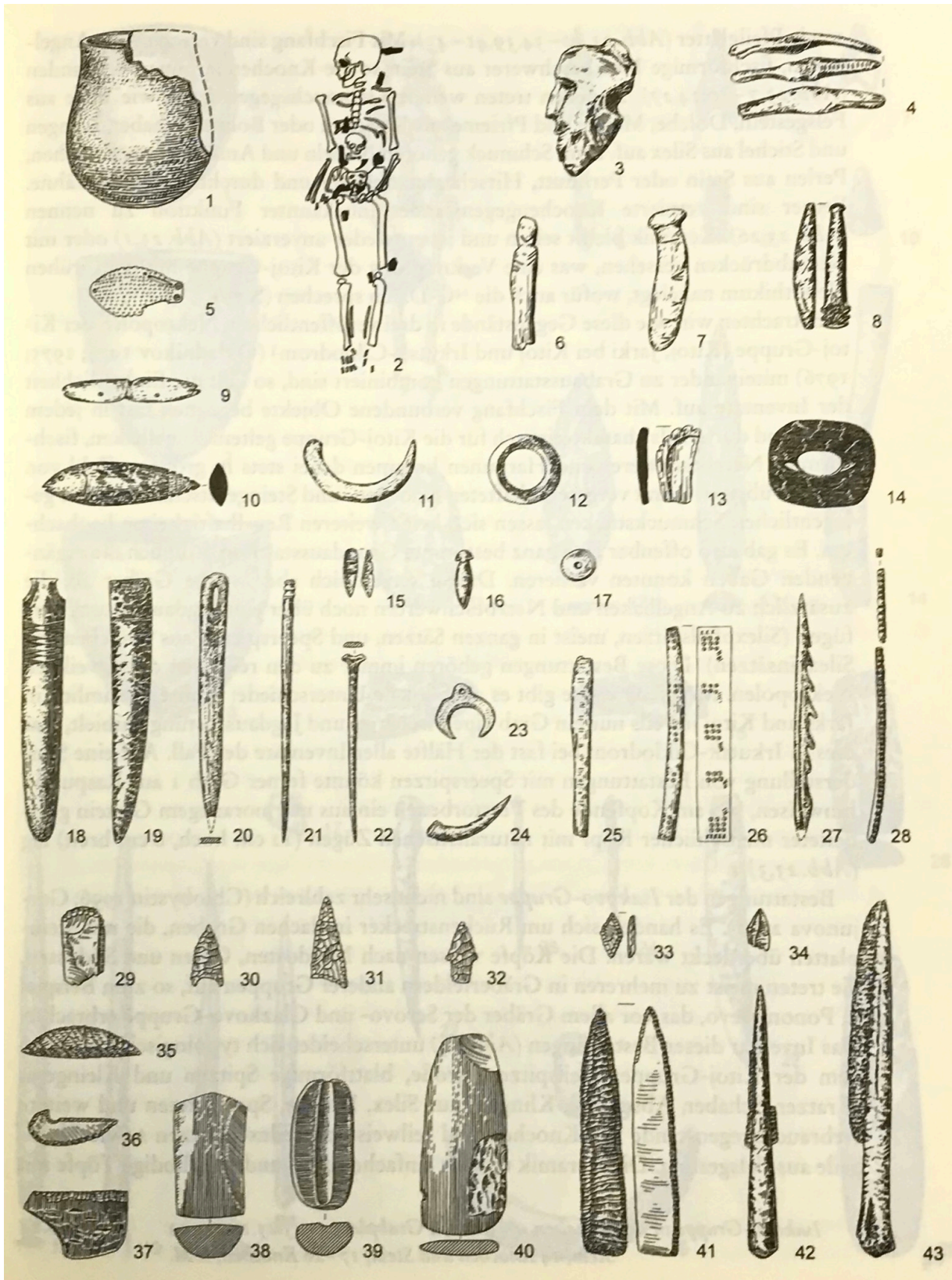
motného. Tedy žádné transcendentno, či spiritualita, ale pouhá přítomnost bytí. A navíc, nešlo o myšlenkový systém kladených otázek. Byl tu jen moment „záblesků“ vědomě zachytávaného bytí v úhrnu existenciálních zkušeností, volně proudících mezi všelijakými činnostmi každodenního života.

§3. KŘÍŽENÉ MOTIVY A KRUHOVÉ FRAGMENTY VYJÍMKY Z PRAVIDEL

Existence založená na vnímání příčinných souvislostí (kauzalitě), představuje v lidských dějinách jeden z nejdůležitějších poznatků, vysvětlujících přirozenost obecného bytí. Příčina a následek mají být definitivní odpovědí na: „*to, co jest a jak to jest*“. Jen stěží potom nacházíme v nejranějších počátcích, zejména předslovanských kultur „*vyjádření*“ či *zpodobování*, která by měla odkazovat k tomu, že mimo přímou úměru existuje ještě i jiná možnost, jak popisovat vnímanou realitu a řídit se jí. V tomto ohledu se jedná o faktickou úpřímnost seberepresentace a důvěru v realitu samu, která je pouze taková, jak se nejen jeví, ale zejména je taková, jak sama působí *a takto, a nikoliv jinak, existuje*. Jinými slovy, chybí spekulace, stejně jako chybí ještě kritické myšlení. Přítomnost je odhalovaná v mechanickém působení jevů a v jednoduchosti jejich chápání. Přesto, i když kruhové nástroje k mletí obilí již existují a tvoří každodenní součást života, nachází archeologové ještě další posun v utvářeném myšlení neolitu, a tím jest kříž, křížené motivy různého charakteru. Kruh dává myšlení na srozuměnou, že k mechanickému působení může dojít za urči-

tého počtu jeho otáčením. Kříž má významné sdělení v tom, že odhaluje nesouměrnost mechanicky působících veličin. Protínání samo o sobě nechává dvě entity osamostatněny i když na sebe mohou působit, jako například při stavbě klenby stropu jednoduchého obydlí. Evidentně zde myšlení předchází skutečnou technickou úroveň realizovaných postupů, jak utvářet nástroje, nebo esteticky tvarovanou výzdobu. Toto všechno se musí nejprve zrodit v jednotlivém myšlení jako záměr, k němuž je přistupováno pozvolnou realizací, pokusy a nedostatky, omyly a nakonec i získáním finálního výsledku v tom, kterém dokončeném díle (*c. d., str.124-125*).

Tyto náhledy na skutečnost a jejich ztvárňování ve jmenovaných tématech každodenní práce a estetiky výrazně podržuje závěr klasické doby neolitu, přecházejíc do eneolitického období (mladší doby kamenné) ve spojení s prvními náznaky příchodu doby v níž významnou roli hraje měď a později bronz (4400 – 2200 př. n. l.). Prolínání obou, respektive všech tří velkých časových kultur na sebe upozorňuje zajímavým prvkem. Nic z toho, co bylo technicistně a esteticky známou dovedností se nevytrácí, naopak, všechna tato znalost se volně, každým z těchto časově, na tisíci-letí počítaných období vždy v následujícím vývoji kultur Eurasie promítá, jako výsledek své vlastní minulosti. Tímto předávaným časovým horizontem se v pravdě samé ustanovují první, a to zcela konkrétní dějinné základy hmotné kultury, později rozvíjené na úrovni zaznamenávaných počátků dějin slovanství, zahrnujících rovněž sociální a v neposledku i duchovní témata.

Východo-sibiřský neolit

Vrcholem těchto projevů je ztvárňování kruhů a křížených linií, které jsou ve výsledku na užití keramice zpodobovány v něco, co bychom podle tradiční *jungiánské terminologie* mohli nazývat *mandalami*. Jedná se tedy o výrazně sofistikovanější propracovanost, odkazující na zásadně složitější schopnost myšlení (*c. d., str. 178 an*). Pokud jde v tomto případě o nový, čistě eneolitický prvek, potom vzhledem k rozvoji kultur centrální Asie a jejich částečné expanzi na sever a na západ, tedy směrem k eurasijským územím ve stejné epoše (*c. d., 152-158*), lze se domnívat, že zde došlo tedy k částečné inspiraci, vzhledem k charakteristice podobných námětů, typických pro tuto oblast estetického ztvárňování a to, prvotními kontakty s kulturami majícími svůj historický podíl na vývoji společenství v oblasti dnešní Číny, kde se již nachází výrazně vyspělejší způsob kresebně ztvárňovaných vzorů, nacházené ve stejném období na keramických nádobách (viz, M. Loewe, E. L. Shagnessy, *The Cambridge History of Ancient China, Cambridge 2004, p. 40 až 55; celkově tato studie představuje 1050 stran podrobného materiálu a je považována za jednu z nepřesnějších, posledních let výzkumů*). Oba **archetypy: místa a sdílení** tím samozřejmě nijak neutrpěly. Došlo pouze k předání jednoho z prvků přístupu ke svobodnému vyjádření a posunu myšlení směrem k prohloubené sebereflexi, důmyslnějším *zpodoběním osobního Já, této individuace - vložené do obrazu*. Vedle sebereflexe je to tedy stejně tak sebeprojekce, která novým způsobem dotváří celkový obraz o skutečnosti člověka žijícího v eneolitické éře, a to i po stránce technologie tvorby.

*Ukázka keramické práce na čínském území
v době pozdního neolitu (eneolit)*

Takto jsme se konečně dostali rovněž k místu, kdy není úžas člověka nad světem, jako takovým, tím nejhlavnějším emocionálním postojem k jemu vlastní realitě, ale stává se jím zde i on sám. Jeho vnitřní svět se touto sebereflektivní imagínací rozevřel ve zcela nový vesmír. „*Tím, že lidé milují právě toto dědictví, milují to, co je všem společné; vracejí se tak k matce lidí, totiž k psýché, která byla dříve, než bylo vědomí a získávají tak opět něco z té souvislosti a z té tajemné a neodolatelné síly, jež dodává pocit sounáležitosti s celkem.*“ (C. G. Jung, *Vybrané spisy, sv. VIII., str. 18*, Praha 2009). Jung v uvedeném citátu navíc správně zdůrazňuje, že: „*...psýché, která byla dříve, než bylo vědomí...*“ je tím hlavním tajemstvím, které se tajemstvím stává právě v okamžiku sebereflexe. Nalezení sebe sama je údivem (θαυμαζειν - thaumazein) stejně jako (v pozdějším vývoji) „*vzkříšení*“.

Na tento poznatek můžeme navázat rovněž výsledky bádání, které prováděli brněnští archeologové a religionisté z Masarykovy university (Eliška Kazdová a Vladimír Podborský et al., *Studium sociálních a duchovních struktur v pravěku – Studium der sozialen und geistlichen strukturen der Urzeit*, Brno Masarykova universita, 2007). Tito badatelé se shodují v tom, že: v **paleolitu** lze zaznamenávat znaky sebereflexe z pohřební ritualisace, dále něco jako kult předků, animismus, popřípadě démonismus. V **neolitu** se odkrytá místa mohou pochlubit animismem a snad i prvotními náznaky teistickými. V **eneolitu** archeologové zjišťují základy polyteismu, v době **bronzu** a v období **halštatském** jeho rozvoj společně s postupným proni-

káním etnicity směrem do religiósniho vyjadřování, no a v časech **laténských** (400 – 0) potom zejména **keltské** religionistické vlivy, (viz, c. d., str. 21 an). „*Jednotlivé stránky náboženství je třeba sledovat samostatně, neboť každá z nich zanechává v archeologických pramenech stopu různé intensity: nedostupnější je složka prakticko-kultovní, méně dostupná je složka institucionálně-organisační, a nejsložitější je to se složkou teoreticko-dogmatickou, tj. s vlastní vírou. K rekonstrukci všech uvedených složek, paradoxně i k té nejproblematictější, přispívá také pohřební ritus a eschatologické poznatky, získané výzkumem hrobů a pohřebišť.*“ (viz, tamtéž)

Jaká je hodnota, těchto religiósniích fragmentů vzhledem k jejich vzájemnému ovlivňování a prostupování (západní směrem ke slovanským a slovanských směrem k západním), je a bude věcí dalšího namáhavého studia, které lze sledovat zpětně, nebo aktuálně, také v příslušných odborných časopisech MU nebo ČAV. Nepochybné však je a zůstává, že region, jakým je střední Evropa a oblast mezi Slovenskem, Moravou, Slezskem a Čechami, vždy byla, zejména ve starověku a středověku obchodní i vojenskou křižovatkou, což do „*slovanského archetypu*“ vnáší stín pochybnosti a řadu otázek. Jednou z nich je i ta, která se zajímá o skutečné slovanské vlivy, o nichž by bylo možné hovořit jako o zakládajících fenoménech sociálního povahopisu, který zde sledujeme. Konečně, předběhněme trochu dobu, kterou jsme nyní popisovali a řekněme si, že původně idylický život eurasijských etnik, už na samém počátku středověku střídá barbarské chytání a prodej otroků

(dále k tomu, viz například, Michal Lutovský, *Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001, str. 10).

Jako významný posun v poznávání nejranějších slovanských kultur na našem území, se ukazuje popis uvedený v rozsáhlém souboru *Velkých dějin zemí Koruny české*, Praha 1999 – 2017, XV. dílů v XIX. svazcích. Autoři zde v prvním svazku popisují v souvislosti se slovanským osidlováním historickou situaci následovně: *„Kultura s lineární keramikou je nejstarší zemědělskou civilizací na našem území. Její nositelé zaujali rozsáhlé území od Ukrajiny a Moldávie na východě, na severu dospěli až k Baltskému moři a na západě až do východní Francie. Během vývoje a díky obsazení rozsáhlého prostoru se postupně vyvíjejí v lokální kultury, z nichž některé ovlivnily také naše území.*

Vzhledem ke směrům šíření této kultury je zřejmé, že její představitelé nejprve přišli od jihovýchodu na Moravu, do Čech pravděpodobně dospěli ze severní Moravy (Olomoucká a Mohelnická) trasou pozdější trstenické stezky“ (c. d., sv. I., str. 49).

Abychom si obraz o dané době, kde již vládlo zemědělství a **archetyp místa a sdílení** se stal každodenním výrazem členů této společnosti: *„Tak základní jednotkou tedy byla příbuzensky či generačně spjatá mateřská velkorodina, což v praxi znamenalo, že dcery zůstávaly v rodině (rodné osadě) a muži se přizpůsobovali jinam. Nešlo však o matriarchát v pojetí nadvlády žen, neboť žena neměla žádné majetkové či jiné výsady.*

Uspořádání společnosti se odráží také v kultu, jehož centrem byla žena jako matka rodu symbolizována ženskými stojícími či sedícími soškami (Bylany, okr. Kutná Hora, pro kulturu s lineární keramikou, Vochov, okr. Plzeň-sever, pro kulturu s vypíchanou keramikou), nebo rytými symboly na keramice“ (c. d. tamtéž, str. 48).

Toto časové období pozdního neolitu, se tak rovněž u nás prosazuje: „Zásadní změnou proti minulosti“, kterou bylo zejména „usedlé bydlení“ (c. d. tamtéž). Zvážíme-li všechny tyto okolnosti jako zvláštní v tom ohledu, že se v celé eurasijské oblasti dějí ve skutečnosti současně, na takto rozsáhlých územích, aniž by existovala jakákoliv přenositelnost informací, kromě dlouhodobého kmenového přesídlování po obchodních, nebo nově vytvářených stezkách, potom musíme uznat, že základním fenoménem je časový horizont (čas, jako takový), který evolučně a ontogeneticky působí na všechny vývojové složky rovnoměrně a ukládá antropogenesi jeden společně utvářený existenciální směr, určuje bytí člověka ve svém aktivně dynamickém nastavení. Z pramenů, které se vzájemně ověřují, tedy vskutku plyne, že slovanství na našem území je výsledkem postupu euroasijských etnik na západ. Nelze však pominout, že je, toto slovanství v evropském regionu, nadto promíšeno západními etniky. Jak se však ukazuje, jejich, tedy západní vliv neměl na historické utváření pozdějších národně-slovanských etnik (Moravané, Češi, Slezané, Bulhaři, Slovinci a samozřejmě další) takový dopad, který by jim mnohdy někteří historici rádi přiřkli. Národní svébytnost,

úsilí o její zachování je toho ostatně dostatečným důkazem. Jsme zde znovu, jakoby na samém začátku. Je to opět jazyk, který určoval, nyní už také ve své psané podobě to, co mělo být zachováno jako tradice a tedy paměť daného národa. **Archetyp místa a sdílení přechází v archetyp sebeurčení.** Řecko-římský dějinný prostor, Frankové, Germáni měli v tomto ohledu štěstí v tisícileté územní celistvosti. Proto se jejich archetypální sebeurčení stalo pevnou hrází, vystavěnou na mytologických základech. Ty byly nejen středem sebeurčujícího zakořenění, ale stejně tak celých sociálních systémů s právními a hodnotovými obsahy. Slovanské národy na druhé straně v tomto ohledu neměly žádnou vlastní historii, ta teprve vznikala. Historie, dějiny tohoto druhu, tak jak je chápáme dnes, získává svoji platnost teprve posilováním územní a kulturní celistvosti, nepřerušovanou řadou sociálně vnitřních pohybů a vývojových momentů, schopných koexistovat s událostmi a mnohdy také v kontaktu s dalším světem, který už na své dějinné pouti prošel prověrkami soudržnosti. Slované vešli do prostoru, který byl již hotovou, i když nejčastěji ještě neobydlenou stavbou západní civilizace. Výmluvným faktem je např. z okolí dnešního Kladna nález kanelované keramiky (3350 až 2800 př. n. l., původně jihozápadní Slovensko a Vídeň). Jednalo se o keramiku s jemným, nebo také mělkým žlábkem. Abstrakt této výzdoby se podepisuje na dalším vývojovém stupni technologie zpracování. Jedná se zejména o fakt, že zhotovované „věci“ je dalším dynamickým způsobem vtiskován její tvar. Racionalita přechází ve svůj konkrétní způsob realizace.

Když vezmeme v úvahu, že se kanelování, zde masivně užívané, objevuje na řeckých sloupech, jako jejich přirozený vzhled, můžeme se jen dohadovat, proč se tento po tisíciletí užívaný prvek dostává, také na keramické nádoby společností, jež se doposud plně spokojily s tradiční výrobou a výzdobou oněch nádob denního užitku, proč pojednou vyvstává potřeba vtiskovat takto, do jejich vzhledu, svůj vlastní potenciál? Jedna odpověď se v tomto případě již nabízí sama. Bylo tomu tak proto, že etnika usazovaná ve středoevropském regionu, o nichž s důvěrou hovoříme jako *předslovanských* nebo dokonce *slovanských*, svůj **archetyp místa** a **sdílení** završila jeho/jejich definitivním přijetím. Tím se mohla bezstarostněji pouštět do odvážnější estetizace, když nehrozily podmínky života nutností opět se vydávat na zdlouhavé cesty hledání.

§4. PRAVĚKÉ A STAROVĚKÉ SLOVANSTVÍ UKOTVUJÍCÍ VLASTNÍ „ARCHETYP MÍSTA A SDÍLENÍ“ PRO NAŠI PŘÍTOMNOST

Pokud existují hypotézy územního vzniku slovanství, potom se za „*jádrové místo*“ vzniku slovanského jazyka považuje etnický prostor mezi dnešním Íránem a Ukrajinou a dál směrem na Slovensko a Velkou Moravu, kolem roku 500 př. n. l., tedy v době keltské expanze. K těmto etnickým skupinám se v rámci utváření střední Evropy přiřazují svými vlivy: Germáni, Italikové, Illyriové, Thrákové, Veneti a Baltové (*viz, c. d., str. 106*). Z této doby pochází rovněž významný nález v *Moravském Kra-su*, vedeném pod názvem *Býčí Skála* (k. ú. Habrůvka, okr. Blansko). „*Současný výklad připouští několik možností, ale*

žádná z nich není bez slabin. Prvou je představa o útočišti řemeslníků a kupců se zbožím, surovinami a zásobami potravin. Jeskyně ovšem byla původně jen obtížně přístupná a navíc žádný z nalezených vozů nebyl kompletní. Další výklad poukazuje na možnost jeskynního obětiště, s nímž nejsou v protikladu úvahy o násilné smrti některých lidí. Proti této interpretaci by však mohl svědčit výskyt běžných předmětů (kovářské náčiní), které by zde musely být uloženy v poměrně krátkém období. Poslední variantu nabízí úvaha o kmenovém pokladu, byť např. zásoby potravy v obtížně přístupné jeskyni tímto způsobem vysvětlit nelze“ (c. d., str. 103).

Pokud se budeme držet předpokladu, že se jedná o místo s rituálním významem, tedy zmiňované „obětiště“, potom se můžeme dotázat, jak by podobnou hypotézu interpretoval C. G. Jung, pokud by se vyslovoval k jádru této problematiky po stránce psychologické: „Co obětuji je můj egoistický nárok, čímž se zároveň vzdávám sám sebe. Proto je každá oběť více či méně sebeobětováním. Jeho stupeň závisí na významu daru. Je-li pro mě dar něčím hodnotným a dotýká-li se mých nejosobnějších pocitů, mohu si být jist, že když se vzdám sobeckého nároku, vyvolá to v mé jáské osobnosti něco jako vzpouru. Mohu si být také jist, že moc, která tento nárok potlačuje, potlačí také mě samotného, a proto musí být oním bytostným Já. (...) Bytostné Já je tím obětujícím, a já jsem obětovaným darem“ (C. G. Jung, *Vybrané spisy*, sv. IV., str. 227). Je takto tedy možné ještě doplnit Jungova slova i tím způsobem, že obětování je proměnou mne samotného v duchovní objekt.

Obětování je akt nejvyššího mravního sebeuvědomění (*viz, také C. G. Jung, tamtéž, str. 229 an*). Ať už bylo tedy **místo**, které vešlo ve známost jako *Býčí Skála*, určeno k jakýmkoli účelům, jisté je, že mělo význam, který spočíval na **sdílení**. A co je tomuto místu vlastní, tak potom jeho důležitost, a to nikoliv jen pro jednotlivce. „*Nové antropologické studium prokázalo, že šlo o skupinu mužů, žen a dětí a ani násilné usmrcení jako součást krvavých pohřebních zvyklostí neodpovídá realitě*“. (*Viz, Dějiny země Koruny české, sv. I., str. 102*) Konečně, mohlo se jednat pouze o svébytnou sluji s obchodním artiklem, který se zde hromadil jako výměnné zboží, na dávno zapomenuté ekonomické křižovatce.

Mezi tím se od západu na naše území postupně dostávali *Keltové* a zanechali i pro další staletí nejedno překvapení, např. v podobě významného pokladu o několika set mincích, který byl objeven roku 1771 v Podmoklech u Rokycan (*viz, tamtéž, str. 119*). Význam *Keltů* v dalších letech (kolem 200 př. n. l. a dále) v okolí Brna je nezpochybnitelný a jejich působení zejména v *pozdně laténském období* má na vývoj regionu důležitý vliv, zejména, co se týká pohřebních rituálů, technologií práce s kovem, nebo výzdoby v oblasti užitého umění. Samostatnou zmínku si však zasluhují bohatá naleziště unětické keramiky, z nichž se odvozuje na bohatě propracovaný sociální systém, vázaný na silně zalidňované prostředí, které tehdy ve střední Evropě narůstalo a dovolovalo vytvářet větší rodově příbuzné celky, schopné koexistovat také ve sdílených aglomeracích, bez zjevně násilných dopadů na soužití.

Nadále se v oblasti východní a střední Sibiře (altajská oblast, viz, *H. Parzinger, c. d., str. 586 an*) vývoj značně posunul (300 – 200 př. n. l.) a v některých oblastech života předbíhá západní slovanství na východě a ve středu Evropy. Bylo to zejména tkalcovství a sofistikovaná výzdoba předmětů denního užitku s mnohdy již religiósními prvky (někdy i s prvky domácích démonů) majícími za úkol, jako druh fetiše, spolupobývat se svým majitelem v trvalé blízkosti (kapsy na ošacení, vaky přes rameno). Zdobnost sama si už nezádá s orientálními nebo i řeckými vzory své doby a významně vstupuje do celkových dějin užitého umění. Bronz a dřevo, jako materiál se prolínají a nejednou tvoří společné fragmenty jednoho uměleckého díla. Místní osídlení, usazení, etnická příslušnost vytvořili z ***místa*** a ***sdílení*** předpoklad seberozvoje směrem k ustavování národních celků. Obdělávání půdy, hromadění bohatství však na sebe poutali pozornost ze strany sousedních etnik, a bylo tedy zapotřebí se bránit. Obrana ***místa*** a ***sdílení*** proto vyžadovala zbraně. Jejich umělecká propracovanost v nálezech jednoznačně poukazuje na princip vtělování síly, která jim takto byla propůjčována. Kromě těchto poznatků jsou zjišťovány také rozdíly v úrovni celkového vývoje jednotlivých etnik. Ta, které se nacházela poblíž Číny a na jihu v sousedství dnešních arabských společenství, dosahovala nepoměrně lepších výsledků. Naopak ta, která se vyvíjela směrem k bajkalské oblasti a směrem ke střední Evropě, ve stejné době ještě „zastávala“. Příčinou bylo jednoznačně to, že *nedosahovala k místnímu zakořenění a možnost sdílení se doposud omezovalo*

jen na krátkodobý pobyt bez hlubší ukotvenosti a možnosti tak splynout s prostředím za současného utváření vlastní, územní svébytnosti.

„Svět je takový, jaký byl vždy, ale naše vědomí prodělává zvláštní změny. Zpočátku, v dávných dobách (což je ovšem možno pozorovat u ještě dnes žijících primitivů), byla hlavní část psychického života zřejmě vně člověka – v lidských i nelidských objektech: byla projikována, jak bychom nyní řekli. Ve stavu více či méně úplné projekce může stěží existovat nějaké vědomí. Stažením projekcí se pomalu rozvinulo vědomé poznání. (Viz, C. G. Jung, c. d., str. 111)

V návaznosti na předchozí Jungovo sdělení lze konstatovat, že: tam, kde spolupůsobí ještě neusazenost národa ve vlastním obhájeném území, jen stěží může existovat seberozvoj v jakékoli oblasti myšlenkového potenciálu. Převládá pouho pouhý strach z přírodních živlů, tato úžina pudové nastraženosti, která sice dovolí ještě tak vytvářet mytisující obrazy světa, ale nikoliv myšlenku pocházející z hloubky sebereflexe. Proto je **archetyp místa a sdílení** pro slovanský model společnosti a její kulturní nositele tak významný. Neboť oproti většině jiných národů (národností) tento *archetyp místa a sdílení* přichází až v poslední řadě sebevývoje. Předcházely mu nekonečné časové horizonty hledání prostoru a sebe sama.

„Představíme-li si někoho, kdo je natolik odvážný, že stáhne všechny tyto projekce (rozuměj: mytologické určování jsozna a sebe samého v něm – pozn. autor), pak se ukáže jednotlivec, který si je vědom značného stínu. Takový člověk se

obtížil novými konflikty a problémy. Stal se vážným úkolem sám sobě, protože teď už nemůže říkat, že ti druzí dělají to či ono, že oni jsou na omylu, a že se musí bojovat proti nim. On žije v domě sebeuvědomění, vnitřního soustředění. Takový člověk ví, že cokoli je špatně ve světě, je špatné i v něm samém, a jestliže se naučí vyrovnávat se se svým vlastním stínem, pak pro svět něco skutečného udělal.“ (Viz, tamtéž.)

Od přelomu letopočtů, až asi do čtvrtého století se *oblast podunají*, na východě, stává fragmentárním osídlením římských legií, které dělaly vojenské a obchodní výpravy do střední Evropy (viz, *Carnuntum* nebo *Petronell-Carnuntum* na rozhraní dnešního Rakouska a Slovenska – archeologické naleziště významného charakteru, rekonstruované jako římská městská aglomerace, přístupná veřejnosti). Vlastní slovanský středověk na území Moravy lze, i když podle skromných nálezů, datovat přibližně do šestého století našeho letopočtu. **Archetyp místa a sdílení** je tedy už přirozeně nesen sociálně politickým určením, tzv. *knížecích stavů*. Sofistikovaný společenský život v celé Evropě i v dalších zeměpisných oblastech Eurasie je však již proměněn. Svoji důležitost si také zde vynucuje byzantská nadvláda, např. i tím, že hmotná kultura propadá tomuto vlivu, stejně jako zanikají dřívější jednoduchá sociální uspořádání, neboť šíření křesťanství, už o sobě i tady dává zřetelně slyšet. Vyjimku z celé řady okolností, které měly dávat na vědomí, že společnost bude pod zásadním vlivem východního, nebo západního pojetí religiosity, potom v celé historické situaci dělá *suverénní rozvoj Velkomoravské říše*.

Řečeno psychologíí C. G. Junga, **došlo zde k historickému odmítnutí stínu a k přijetí (vystavení) vlastní osoby.**

Jinak dobu před-velkomoravskou charakterisuje hraniční pásmo Dunaje a další zeměpisná místa mezi západním Slovenskem a jihem Moravy, kde se od pátého století našeho letopočtu postupně začíná odvíjet čilý život. I když se jednalo o malé skupiny obyvatel, roztroušených v kmenovém uspořádání po výše uvedeném území, tak jejich společným jmenovatelem je zejména dlouhodobost pobytu. Doznívající římské vlivy promíchávané sporadickými kontakty s hispánskou kultúrou postupně nadobro zanikaly a mezní oblast *Dunaje* se začínala osídlovat slovanskými kmeny, které se postupně přesouvaly směrem k moravským plošinám (viz, Mischa Meier, *Geschichte der Völker-wanderung, Europa, Asien und Afrika vom 3. bis 8. Jahrhunder nach Christentums*, München 2019, str. 611). Autor uvedeného odkazu rovněž podotýká, že od šestého století je oblast Moravy a Čech v sevření mezi částí římských vlivů a expanzivního zájmu, který je citelný ze strany východní byzantské říše. Presentaci otázek kolem praslovanských témat *Mischa Meier* věnuje poměrně detailní přehled od str. 976 a dále, kde vedle sebe v rámci historiografických pohledů řadí, možná ne až tak odůvodněně: Hegela, Herdera, Šafaříka, Dobrovského, Rankeho a další, s důrazem na zavádějící panslovanské nálady, které tu panovaly v celém průběhu devatenáctého století a vytvořily tak slovanský mýtus (*Slovanský kongres 1848*), který musel být v následujících desetiletích zdlouhavě a namáhavě opravován a korigován. Touha

vydat se touto cestou, zejména po staletích poněmčování, byla pochopitelná, ovšem popřít zcela západní vlivy, v počátku vývoje našeho společenství, co se týče vzniku slovanství, nemělo a nemá nijak pevného základu. Svě tady vykonal samozřejmě také František Palacký, který v dobré víře směrem ke slovanství, pod tímto úhlem pohledu sepsal známé a monumentální *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě* (1836 až 1876).

V podání Carla Gustava Junga je tento a podobně i jinde historický vývoj, ukázkou vztahu *Jáského principu* v souvislosti s osobním a kolektivním nevědomím. Doslova potom Jung poznamenává: „*Když analyzujeme personu (v našem případě potřebu osobního zvýraznění, nebo sebeidentifikaci se slovanstvím – pozn. AJ), rozpouštíme masku a objevujeme, že to, co se zdálo individuální, je v podstatě kolektivní, že jinými slovy byla jen maskou kolektivní psyché. V podstatě není persona nic skutečného. Je kompromisem mezi individuem a společností v tom, jako co se člověk jeví. Přijímá jméno, získává titul, představuje úřad a je to či ono. (...) Čistě osobní zaměření vědomí způsobí reakce nevědomí, které pod rouškou kolektivních fantasií obsahuje vedle osobních vytěsnění náběhy k individuálnímu vývoji. Analýsou osobního nevědomí je do vědomí přiveden kolektivní materiál současně s prvky individuality“ (viz, C. G. Jung, *Vybrané spisy, sv. III., Brno 2000, str. 50 – 51*). Tudíž, na co zde chce být poukázáno? Sebeidentifikace, neboli náležen k jakékoli skupině lidí je neseno trojím zaměřením: územní příslušností, překonáním jazykové bariéry a skupino-*

vým přijetím, akceptací (jako druh, nebo způsob personální, rodové zpětné vazby). I když bereme za vzor dobu již značně pokročilou (devatenácté století), tak předně proto, abychom lépe objasnili moment vyústění potřeb, zaujmout pevné místo a sdílet v něm společný zájem. Tento poznatek sebou nese řadu nezodpovězených otázek. **Slovanský archetyp místa a sdílení** je v podmínkách naší kultury v zásadě vůbec nejmladším fenoménem, který se udál jako fragment tisíce čtyř set letého vývoje, teprve v identitních dobách, k nimž ještě dosahují někteří v naší době žijící pamětníci, když hovoříme o roku 1918 a dále, jak jinak také ve spojení s rokem 1989.

Tím, jak se cesta ke slovanství a náš slovanský prostor neustále setkávali s nejistotami místa a sdílení, tak byl dán a posilován impuls k tomu, aby se vždy *ponechávala pootevřená zadní vrátka*. Co je tím na mysli? Předně tolik, že je tu nějaká každodenní realita a dále, že: „*Existují však také neosobní vztahy, které příležitostně vyžadují nevědomou kompenzaci. V takových případech vystoupí kolektivní obrazy, které jsou více či méně mytologické povahy. Morální, filosofické a náboženské problémy, právě vzhledem ke svému všeobecně platnému charakteru, obvykle vyvolávají mytologické kompenzace.*“ (Viz, Jung, III., str. 79)

Jestliže je člověku znemožněno, aby se v klidném každodenním životě pro něj otevíral prostor bytí, potom se bude snažit své představy o naplnění takové potřeby násobit a mytizovat. Freud podotýká, že založený konflikt svou energií, jestliže jí není dána možnost uvolnění (zpracování), roste jako

celoživotní trauma. Máme tu podobný problém. **Místo a sdílení** nabývali (v souvislosti s naším historickým vývojem) na pevnosti a jistotě svého historického uchopování jen sporadicky a zápas o jejich určení (sebeurčení), se nesl v duchu trvalého ohrožení. Vzniklo výrazně umenšené národní sebevědomí. Umenšené v tom smyslu, že se jistota *místa a sdílení* patrně nikdy nestali věcí všech. Mnohé, co **archetyp místa a sdílení** obsahuje, tak v duchu směřování, touhy, anticipace, předpojatosti, „předběhu k jednomu ze způsobů bytí“, nalézt a dosáhnout k takto zahlédnutému klidu a usebrání, z onoho bodu právě žitého života, tu a tam ve vědomí jednotlivce. Ostatní, poohlížejíce se po jiných, svou dějinnou vytrvalostí již *zakořeněných místech a sdílení* (Germáni, Frankové aj.), naopak budou náchylni k opuštění této nejistoty, vzdáním se námahy spoluvytvářet společnou cestu. Tento model života, existovat na dvou nerozhodných pozicích, porovnávat to své s tím druhým nakonec převáží a utvoří z *nejistoty místa a sdílení* nový životní styl, ústící v **archetyp úniku**.

„Z takových kompenzací ovšem nesmíme vyvodit, že čím více se vědomí ztrácí v univerzálních problémech, tím více nevědomí plodí právě takové dalekosáhlé kompenzace. Existuje totiž – lze-li to tak říci – legitimní a nelegitimní způsob, jak zacházet s neosobními problémy (v našem případě tedy s archetypem místa a sdílení a s archetypem úniku – pozn AJ). Legitimní jsou podobné exkurze jen tehdy, když vycházejí z nejhlubší a nejopravdovější individuální potřeby; jsou naopak nelegitimní, jde-li jen o intelektuální zvědavost nebo pokusy o

únik z nepříjemné skutečnosti. V tomto druhém případě produkuje nevědomí až příliš lidské a pouze osobní kompenzace, které mají zřetelný účel přivést vědomí zpátky k všední každodennosti. Osoby, které legitimním způsobem blouzní v nekonečnosti, mají často směšně banální sny, které se snaží tu přemíru tlumit. Tak můžeme z povahy kompenzace ihned dělat závěry o vážnosti a oprávněnosti vědomého usilování.“
(Viz, C.G. Jung, III., str. 81)

Když byli při *dobývání Konstantinopole 29. 7. r. 626* zásadně poraženi Avari a Slované, byly vojenské, politické, obchodní i duchovní cesty na východ a do střední Evropy otevřené. Promícháním etnik v této době již tak pulsujícího velkého stěhování národů se **archetyp místa a sdílení**, stejně jako **archetyp úniku** staly zásadními i pro jiné národy. Přesto je spojovala touha – **archetyp po sebeurčení**. Křesťanství dopomáhalo k této touze (archetypu po sebeurčení) potřebou *vlastnit* z Kristova utrpení alespoň nějaký, „*prokazatelně liturgický díl*“. Nekonečné kolo válek a církevních honů na nevěřící, se roztáčelo neodvratnou silou. Ve třech rovinách se tak pojednou ocitá člověk (Slovan, Germán, Frank...), zaklíněn mezi: **1.** každodenním životem a tím, co bylo třeba splnit, aby se vůbec dalo žít, **2.** náboženstvím a požadavky církve a **3.** svými sny. Vést každodenní a často mnohá desetiletí i staletí neúspěšný *zápas s těmito třemi pány světa*, zanechává svoji stopu. Tam, kde už byly národní kořeny zapuštěny, nebyl problém se vracet. Ovšem tam, kde se ještě stále kulturně národní dvířka tu otevřela, a tu zase přivřela, vlivem hegemonie, tam zůstával

chaos. *Velká Morava* odpovídá na tento rozkol rozhodným **ne!** Vzdálená přeci jen od středu všeho toho na jihu a jihovýchodě Evropy běsnícího marasmu, dokázala pozvolně vytvářet svůj vlastní svět a podtrhnout svoji kulturu, co by čistě slovan- skou. I tak se **archetyp místa a sdílení**, společně s **archety- pem úniku** stačili postavit vedle sebe. Nahlížejíce do světa to- ho druhého, vláčí tak za sebou, až do dnes otázku: *Jak existo- vat se svou vlastní skutečností (ve své vlastní skutečnosti)?*

To, co bylo předesláno není nic jiného, než **kolize archety- pů**. *Slovanský archetyp* je v tomto ohledu plný takových kolizí. „*Jako pro všechny archetypické jevy přichází i pro svědomí v úvahu faktor synchronicity. I když se sice hlas skutečného svě- domí (a nikoli jen vzpomínka na mravní kodex) ozývá v oka- mžiku nějaké archetypické konstelace, není přesto nikterak jis- té, že důvodem toho je vždy subjektivní morální reakce. Může totiž nastat případ, že někdo pocituje vyloženě špatné svědo- mí, aniž k tomu existuje prokazatelný popud. Samozřejmě existuje i tak mnoho případů, jež se vysvětlují z nevědění a se- beklamu, což však nebrání tomu, že se občas objeví případ, kdy se fenomén špatného svědomí vyskytne i tehdy, když ho- voříme s nějakým neznámým člověkem, jenž by měl všechny důvody k tomu, aby měl špatné svědomí, ale není si ho vě- dom. Totéž platí o úzkosti, respektive strachu a jiných emo- cích, jež spočívají na kolizi s archetypem.*“ (Viz, c. d., IX., str. 138) **Slovanský archetyp** je tedy archetypem kolizním. Nese sice své vlastní, původní významy: božstvo vyrostlé z vlastní půdy, nekonečná práce a vynalézavost v rukodělné činnosti,

umění se svými vlastními obsahy, aj. Nic méně, svého výsledku, co by jednotné faksimilie dosahuje však pouze k těm historickým místům, kde se střetá s ostatními kulturami, a dále v nekonečném zápase o sebeurčení.

*Pamětní medaile Velkomoravská: Mojmir, Rostislav,
Svatopluk, Mojmir II.*

Z Á V Ě R

Obsah předložené knížky vznikl celkem dva roky. Na jejím začátku byl zájem podpořit slovanskou podstatu svého vlastního bytí a region, kde pobývám a k němuž se hrdě hlásím. Slovanství považuji za zásadní ve smyslu existenciálním. Konkrétně Jižní Morava, tato v mnohém křižovatka dějin mi předkládá deno-denně podněty k zamyšlení nad dějinnými vztahy se svou vlastní přítomností. A nejen to, prolínáním tradic a bohu díky také jejich udržováním, nebo znovuoživováním po-
ciťuji k celému tomuto kraji osobní vztah. Z každého přírodního kouta na mne doléhá hovor původních obyvatel, kdesi z dávnověku, z každého viného sklepa neutuchající píle, z každého lidového kroje kus tradičního umění, z každého člověka vnímám něco ze zdejších předků. Půda a víno se tu mají k sobě jako jedna bytost, pravěk a současnost si zde podávají ruce, jakmile se okraj slunečního kotouče dotkne vrcholků Pálavy a první domácnosti rozsvítí, aby se sešly u večeře. Celý kraj je protkán nespočtem cest a pěšin. Dobrosrdečnost uměřená bodrostí nenechává na pochybách, že práce je tou nejdůležitější činností, která vesnicím dodává lesku v úpravě a klidném pulsování každodenního života. A jak už to bývá, také hospody si zde žijí to své a mají svůj kolorit, svoji historii, úměrně spojenou s počtem obyvatel a jejich mezosobními vztahy. Veselka, pohřeb, pálení čarodejnic, Masopust, vinobraní, Vánoce, Velikonoce..., koně a povozy, stodoly a staré harampádí, štěkající psi, polehávající kočky, rozverné děti..., ztracené lásky. Kolik by toho člověk musel popsat, aby šlo zahlédnout

podstatu i krásu tohoto bytí? Není třeba, dnes si takový kolorit každý umí představit. Avšak jedno je důležitější, než takový popis, tak býti tomu, alespoň trochu přítomni, když už města otevírají svou náruč a těch věkovitých zůstává stále více. Kostelní věž ohlašuje, že čas již pokročil a nedaleký hřbitůvek ještě okupují ženy v domácích sukních a s šátkem na hlavě. Letošní zimní období je nezvykle teplé. Nic to však nebrání tomu, abych radostně sdílel toto místo, odkud mi srdcem není úniku.

***Oč méně se zajímáme o svoji minulost, o to naivnější jsou
představy a naší budoucnosti***

© Adamec Jiří

SLOVANSKÝ ARCHETYP
OD SIBIŘE PO VELKOU MORAVU
Aplikace Jungovy psychologie

Adamec Jiří - Filosofický seminář - Katedra teorie

Neprodejný výtisk.

2020

A6, 100 výtisků

ISBN 978-80-87234-85-3